

VALSTYBĖS GEOPOLITINĖS ORIENTACIJOS PRINCIPAS LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOJE

Prof. dr. DAINIUS ŽALIMAS

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkas

Gerbiamasis Seimo Pirmininko pavaduotojau,
gerbiamieji Seimo nariai,
gerbiamieji Vyriausybės nariai,
gerbiamasis Ukrainos Konstitucinio Teismo pirmininke,
Jūsų Ekscelencija Ukrainos ambasadoriau,
gerbiamieji kolegos teisėjai, ponios ir ponai,

man didelė garbė pasveikinti jus Konstitucijos dienos proga. Spalio 25-ąją sueina 22-eji metai nuo tos dienos, kai Lietuvos Tauta referendumu priėmė Lietuvos Respublikos Konstituciją. Galime pasidžiaugti, kad ši Konstitucija yra ilgiausiai galiojanti, palyginti su ankstesnėmis Lietuvos konstitucijomis. Tai leidžia kalbėti apie mūsų Konstitucijos gyvybingumą. Šį gyvybingumą galima sieti su įvairiais veiksniais, vienas iš jų – dinamiškas Konstitucijos aiškinimas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje atskleidžiant gyvąjį, t. y. kartu su valstybės raida tam tikru mastu evoliucionuojantį, Konstitucijos turinį. Tai atveria kelią būtinai kaitai, kartu išsaugant pamatinių konstitucinių vertybių stabilumą.

Iš tiesų Lietuvos Respublikos Konstitucija turi didžiulį giluminį potencialą, neatsiejamą nuo valstybės konstitucinių tradicijų. Viena iš tokių tradicijų yra konstitucinis geopolitinės orientacijos principas, suponuojantis Lietuvos Respublikos pasirinktą europinę ir transatlantinę integraciją bei būtinumą vykdyti su naryste Europos Sąjungoje (ES) ir NATO susijusius tarptautinius įsipareigojimus (taip šio principo turinį 2011 m. liepos 7 d. ir 2014 m. sausio 24 d. nutarimuose apibūdino Konstitucinis Teismas). Manau, kad šis konstitucinis principas tampa itin aktualus ir vertas plačiau aptarti atsižvelgiant į šiandieninį geopolitinį foną ir matant, kaip Ukraina, panašiai kaip kadaise Lietuva, už savo geopolitinį pasirinkimą ir apsisprendimą demokratijos naudai moka geriausių savo žmonių gyvybėmis. Tuo tarpu, pavyzdžiui, labai panašus į mūsų Konstitucinio Teismo nutarimus Moldovos Konstitucinio Teismo sprendimas, kuriame europinė integracija pripažinta sudedamąja nacionalinės konstitucinės tapatybės dalimi ir kitokia nei europinė orientacija pripažinta antikonstitucine, Rusijos užsienio reikalų ministro neseniai buvo pavadintas „pasibaisėtiniu“ ir „verčiančiu iš kojų“. Kalbant apie Lietuvos valstybės geopolitinę orientaciją, šiandien yra proga kartu paaiškinti kai kurias Konstitucinio Teismo nutarimų (dėl Konstitucijos keitimo ribojimų ir referendumų rengimo) nuostatas, šių nutarimų kritikų paprastai nutylimas.

Beje, galbūt neatsitiktinai Konstitucinis Teismas geopolitinės orientacijos principo turinį atskleidžiančią doktriną turėjo progą išplėtoti būtent pastaraisiais metais, atkreipiant dėmesį į geopolitinę situaciją. Pirmą kartą Lietuvos geopolitinė orientacija buvo paminėta Konstitucinio Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutarime „Dėl tarptautinių karinių operacijų, pratybų ir kitų karinio bendradarbiavimo renginių“. Šis nutarimas priimtas dėl kreipimosi, kuris buvo pateiktas 2008 m. liepą, bręstant Rusijos agresijai prieš Gruziją, ir kuriame keliamą klausimą galima perfrazuoti taip: ar Konstitucija įpareigoja valstybę nusižudyti, drausdama panaudoti gynybai veiksmingiausią priemonę – NATO šalių pagalbą. Vėliau geopolitinės orientacijos principas buvo plėtojamas Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d., 2014 m. sausio 24 d. ir 2014 m. liepos 11 d. nutarimuose. Kartu pažymėtina, kad dar iki šių nutarimų Lietuvos valstybės geopolitinės orientacijos principo turinys buvo gvildinamas teisės doktrinoje. 2001 m. apie šį principą rašė prof. E. Kūris, akcentavęs negatyvųjį (t. y. nesijungimo į posovietines Rytų sąjungas) ir pozityvųjį (t. y. Lietuvos europinės ir transatlantinės integracijos) principo aspektus. Apskritai galima teigti, kad aiškus geopolitinės orientacijos įtvirtinimas Lietuvos Konstitucijoje, apimantis negatyvųjį ir pozityvųjį aspektus, kartu yra ir specifinis šios Konstitucijos bruožas, ypač lyginant su kitų Europos valstybių konstitucijomis, kuriose įtvirtintos tik būtinos nuostatos dėl narystės ES. Beje, šie aspektai yra glaudžiai susiję. Kaip yra pažymėjęs kolega prof. E. Šileikis, Konstitucijos sudedamąją dalimi esantis Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“, priimtas dar iki priimant dabartinę Konstituciją, kartu atspindi orientavimosi į Vakarų sąjungas idėją.

Ponios ir ponai, norėčiau pabrėžti, kad Konstitucijos preambulė įpareigoja aiškinant Konstituciją atsižvelgti į Lietuvos Respublikos konstitucines tradicijas. Kitaip tariant, galime kalbėti apie neatsiejamą ryšį tarp konstitucinio reguliavimo ir pamatinių Lietuvos valstybingumo tradicijos elementų, įskaitant kovą dėl laisvės ir nepriklausomybės išgrynintus Tautos siekius. Todėl, norint deramai suvokti valstybės geopolitinės orientacijos principą kaip svarbią Lietuvos konstitucinės tapatybės dalį sudarančią konstitucinę tradiciją, būtina prisiminti vieną ypatingą istorinį dokumentą. Kalbu apie daugiau kaip prieš 60 metų kovos su antrąja SSRS okupacija sąlygomis priimtą 1949 m. vasario 16 d. Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio (LLKS) Tarybos deklaraciją. Kaip yra pažymėjęs prof. V. Sinkevičius, ši deklaracija, įtvirtinusi Lietuvos valstybės tęstinumą ir jos nepriklausomybės atkūrimo principus, yra ypatingas konstitucinės reikšmės teisės aktas, t. y. pirminis konstitucinės teisės šaltinis ir vienas iš Lietuvos nepriklausomos valstybės konstitucinių pamatų.

Būtent Deklaracijoje glūdi Lietuvos valstybės geopolitinės orientacijos, kaip konstitucinės tradicijos, ištakos. Deklaracijos 22 punkte įtvirtintos nuostatos, skelbiančios, kad Lietuvos valstybė prisideda prie „tikrosios demokratijos principų, išplaukiančių iš krikščioniškosios moralės supratimo ir paskelbtų Atlanto Chartijoje, <...> Žmogaus teisių Deklaracijoje ir kitose teisingumo ir

laisvės Deklaracijoje“. Ja buvo kreiptasi į visą demokratinį pasaulį prašant pagalbos savo tikslams įgyvendinti.

Šiomis nuostatomis pirmą kartą buvo įtvirtinta Lietuvos valstybės geopolitinė orientacija, išreikšta dviem aspektais: pirma, deklaruotas vertybinis bendrumas su demokratinėmis Vakarų valstybių bendruomene, antra, išreikštas integracijos į šią bendruomenę siekis.

Vertybinis bendrumas su demokratinėmis Vakarų valstybėmis deklaruotas skelbiant ištikimybę vos prieš du mėnesius (1948 m. gruodžio 10 d.) priimtai Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai. Kartu implikuota, kad Lietuvos valstybė renkasi kitą geopolitinės orientacijos kelią, nei ją okupavusi Sovietų Sąjunga, kuri, kaip žinoma, nepritarė Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos nuostatomis.

Pažymėtina ir tai, kad Deklaracijoje nustatyta, jog „Lietuvos valstybės atstatymas <...> vykdomas pagal šioje Deklaracijoje paskelbtus nuostatus ir 1922 m. Lietuvos Konstitucijos dvasią“. Taigi būtent su demokratine 1922 m. Konstitucija, o ne po 1926-ųjų perversmo oktrojuotomis konstitucijomis sieta Lietuvos valstybės konstitucinė tapatybė. Šiuo požiūriu nuosekliai išlaikoma 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akte įtvirtinta Lietuvos, kaip nepriklausomos ir demokratinės valstybės, konstitucinė tapatybė, kartu atskleidžiant kritišką požiūrį į valstybės raidą po 1926-ųjų.

Integracijos į demokratinę valstybių bendruomenę siekis atsispindi kreipimesi į demokratinį pasaulį prašant pagalbos. Ši kovojančios su okupacija Lietuvos Respublikos kreipimasis galima suprasti ir kaip prašymą pasinaudoti kolektyvinės savigynos teise, kuri yra esminis kolektyvinės gynybos principo elementas. Kartu tai buvo tarsi prašymas prisijungti prie tuo metu dar tik kurtos demokratinę Vakarų valstybių saugumo ir kolektyvinės gynybos sistemos (Šiaurės Atlanto sutartis pasirašyta beveik dviem mėnesiais vėliau).

Ponios ir ponai, manau, turėtume sutikti su prof. V. Sinkevičiumi, kad „skaitant Deklaraciją apima pagarbus jaudulys. Ir pasididžiavimas. Pasididžiavimas tuo, kad tokia Deklaracija buvo parašyta.“ Juk Deklaracijos autoriai, nors ir neturėdami teisinio išsilavinimo, suformulavo ir lietuvių tautos vardu paskelbė nuostatus, turinčias amžiną vertę. Tai buvo pirmasis Lietuvos valstybės istorijoje tokio pobūdžio pareiškimas, aiškiai išreiškiantis jos geopolitinę orientaciją būtent į demokratinį Vakarų pasaulį ir žymintis Lietuvos valstybės posūkį demokratinę vertybių puoselėjimo link.

Svarbu pažymėti, kad Deklaracijoje minimi principai – įsipareigojimas demokratijai, žmogaus teisėms, teisingumui ir laisvei – dabar įkūnyti Konstitucijos 1 straipsnyje („Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“) ir 135 straipsnio 1 dalyje, kurioje įtvirtinti svarbiausi Lietuvos užsienio politikos principai.

Vertybinis bendrumas su demokratinėmis Vakarų valstybėmis, kaip Lietuvos geopolitinės

orientacijos pagrindas, yra atspindėtas ir Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarime. Konstitucinis Teismas jame pažymėjo, kad „su Konstitucijos 1 straipsnyje įtvirtintomis pamatinėmis konstitucinėmis vertybėmis – valstybės nepriklausomybe, demokratija ir respublika – taip pat yra glaudžiai susijusi Konstitucijoje įtvirtinta Lietuvos valstybės geopolitinė orientacija, suponuojanti Lietuvos Respublikos pasirinktą europinę ir transatlantinę integraciją. <...> Tokia Lietuvos valstybės geopolitinė orientacija yra grindžiama pripažįstamomis ir saugomomis universaliomis demokratinėmis konstitucinėmis vertybėmis, kurios yra bendros su kitų Europos ir Šiaurės Amerikos valstybių vertybėmis.“

Gerbiamieji, šiame kontekste būtina pabrėžti, kad įsipareigojimu tikrai (o ne fiktyviai) demokratijai yra grindžiamas tam tikras demokratinių valstybių nacionalinių konstitucinių tapatybių supanašėjimas [konvergencija], lemiantis tarptautinio pobūdžio tapatybės, arba identiteto, susiformavimą. Kolektyvinės [konstitucinės] tapatybės tema ypač plačiai diskutuojama vadinamosios Europos [konstitucinės] tapatybės kontekste. Nuorodos į bendromis vertybėmis grindžiamą Europos tapatybę akivaizdžios jau 1973 m. deklaracijoje „Dėl Europos tapatybės“. Tuometinės devynios Europos Bendrijų narės joje nurodė, kad „jos yra pasiryžusios ginti atstovaujamosios demokratijos, teisės viršenybės, socialinio teisingumo <...> ir pagarbos žmogaus teisėms principus. Tai yra pamatiniai Europos tapatybės elementai.“ Beje, į deklaraciją „Dėl Europos tapatybės“ taip pat įtrauktos nuostatos dėl Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų paveldo nulemtos vertybių ir siekių bendrumo. Demokratinių valstybių vertybinis bendrumas atsiskleidžia ir Europos Sąjungos sutarties nuostatose, kuriose kalbama apie valstybėms narėms bendras vertybes – žmogaus teises, laisvę, demokratiją, teisinę valstybę, pliuralizmą, toleranciją, nediskriminavimą, solidarumą (2 straipsnis) – ir iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų kylančias pagrindines teises (6 straipsnis). Taip pat aktuali Šiaurės Atlanto sutarties preambulė, kuria sutarties šalys patvirtino įsipareigojimą „saugoti savo tautų laisvę, bendrą paveldą ir civilizaciją, grindžiamą demokratijos, asmens laisvės bei teisės viešpatavimo principais“. Tikslinga paminėti ir gerai žinomą Europos Žmogaus Teisių Teismo *dictum*, kad „demokratija neabejotinai yra pamatinis Europos viešosios tvarkos bruožas“.

Taigi Lietuvos konstitucinė tapatybė, grindžiama tokiomis pamatinėmis konstitucinėmis vertybėmis kaip valstybės nepriklausomybė, demokratija, prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, turi būti suvokiama platesniame kontekste, kaip integrali Vakarų valstybių demokratinio konstitucinio identiteto dalis.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos nuostatos, kurias saugo Lietuvos geopolitinė orientacija, t. y. tos nuostatos, kuriomis įtvirtinta, kad Lietuva yra nepriklausoma ir demokratinė valstybė, pripažįstamas prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, gali būti pavadintos amžinosiomis, t. y. tokiomis, kurios negali būti panaikintos, nes priešingu atveju būtų sunaikinta

valstybės konstitucinė tapatybė (beje, panašios amžinosios nuostatos, kurioms negali prieštarauti jokios konstitucijos pataisos, t. y. nepriklausomybė, teritorinis vientisumas, žmogaus teisių ir laisvių garantijos, yra įtvirtintos ir Ukrainos Konstitucijos 157 straipsnyje). Atsižvelgdamas į tai, norėčiau atkreipti dėmesį į Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimą, kuriame nagrinėjami referendumų organizavimo ir skelbimo klausimai. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad „prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, demokratija ir valstybės nepriklausomybė yra tokios konstitucinės vertybės, kurios sudaro Konstitucijos, kaip visuomenės sutarties, ir ja grindžiamo Tautos bendro gyvenimo, pačios Lietuvos valstybės pamatą. Šių nuostatų paneigimas reikštų pačios Konstitucijos esmės paneigimą. Todėl net paisant iš pačios Konstitucijos kylančių jos keitimo apribojimų, negali būti priimamos Konstitucijos pataisos, naikinančios prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį, demokratiją ar valstybės nepriklausomybę. Kitaip aiškinant Konstituciją, ji būtų suprantama kaip sudaranti prielaidas panaikinti 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto paskelbtą atstatytą „nepriklausomą demokratiniais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę“.

Šios Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatos reiškia, kad pagal Konstituciją niekas neturi įgaliojimų sunaikinti Nepriklausomybės Akte įtvirtintos Lietuvos, kaip nepriklausomos ir demokratinės valstybės, tapatybės, niekas negali atimti iš žmogaus jo prigimtinių teisių. Todėl Konstitucijos nuostata, pagal kurią 1 straipsnio nuostata „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“ gali būti pakeista tik referendumu, jeigu už tai pasisakytų ne mažiau kaip 3/4 rinkimų teisę turinčių Lietuvos piliečių, neturi būti suprantama kaip leidžianti panaikinti nepriklausomybę ir demokratiją. Konstitucija neturi tapti įrankiu „demokratiškai nusižudyti“. Kitaip tariant, galime kalbėti apie modifikuotą Džono Stiuarto Milio „vergo paradoksą“, reiškiantį, jog pagal laisvės principą negalima reikalauti, kad asmuo būtų laisvas nebūti laisvas. Panašiai draudimas sunaikinti demokratiją, nepriklausomybę, prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį yra Tautos suverenių galių garantas, nes net ir formaliai demokratiškai sunaikinus demokratijos ir nepriklausomybės esmę, Tautos suverenitetas taip pat bus panaikintas. Totalitarinių ir autoritarinių režimų patirtis šiuo požiūriu yra gana iškalbinga.

Ponios ir ponai, norėčiau atkreipti dėmesį, kad ir pats geopolitinės orientacijos principas tam tikra prasme priskirtinas prie amžinųjų nuostatų. Venecijos komisija yra pažymėjusi, kad konstitucinės nuostatos, kurių keitimui taikomi itin sudėtingi reikalavimai, gali būti laikomos *de facto* nekeičiamomis. Tai itin aktualu kalbant apie draudimą jungtis į posovietines Rytų sąjungas, kuris yra vienas iš kertinių geopolitinės orientacijos principo elementų. Kaip Konstitucinis Teismas pažymėjo 2014 m. sausio 24 d. ir 2014 m. liepos 11 d. nutarimuose, Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“ nuostatos gali būti keičiamos tik tokia pat tvarka, kokia nustatyta Konstitucinio įstatymo „Dėl Lietuvos valstybės“ 2 straipsnyje, kadangi jos yra grindžiamos tuo pačiu Tautos suverenios valios pareiškimu, kaip ir įstatymas „Dėl

Lietuvos valstybės“. Tai reiškia, kad šios nuostatos gali būti pakeistos tik tuo atveju, jeigu „už tai pasisakytų ne mažiau kaip trys ketvirtadaliai Lietuvos piliečių, turinčių aktyviają rinkimų teisę“.

Gerbiamieji, kaip minėta, galiojančioje Konstitucijoje valstybės geopolitinė orientacija išreikšta negatyviuoju ir pozityviuoju aspektais. Negatyvusis aspektas yra eksplicitiškai įtvirtintas minėtame Konstituciniame akte „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“, nustatančiame ribas, kurių Lietuvos Respublika negali peržengti dalyvaudama tarptautinės integracijos procesuose. Pozityvusis aspektas, reiškiantis valstybės geopolitinės integracijos krypties nustatymą ir aktyvios veiklos šia linkme skatinimą, kyla iš visuminio konstitucinio teisinio reguliavimo ir yra iš dalies įtvirtintas Konstituciniame akte „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“. Šiame kontekste norėčiau pažymėti, kad, kaip 2014 m. sausio 24 d. nutarime konstatavo Konstitucinis Teismas, Lietuvos Respublikos visateisė narystė ES yra konstitucinė vertybė ir Tautos suverenios valios pareiškimu grindžiamas konstitucinis imperatyvas.

Kalbant apie geopolitinės orientacijos principo pozityvųjį aspektą svarbu atkreipti dėmesį, kad, be europinės integracijos, Konstitucijoje yra įtvirtinta (nors ir implicitiškai) transatlantinė integracija, t. y. Lietuvos Respublikos narystė NATO, kuri teikia didžiausias galimas ir nepakeičiamas saugumo garantijas. Beje, nuo 1996 m. liepos 21 d. iki 2003 m. vasario 23 d. galiojusios redakcijos Konstitucijos 47 straipsnyje buvo eksplicitiškai įtvirtinta Lietuvos Respublikos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijų kategorija, suponavusi ir atitinkamą Lietuvos Respublikos geopolitinės integracijos kryptį. Tačiau tai, kad tokie kriterijai nebėra eksplicitiškai įtvirtinti Konstitucijos tekste, jokių būdu nereiškia, kad Lietuvos geopolitinė orientacija nebeapima transatlantinės integracijos. Lietuvos geopolitinės orientacijos principo, kaip apimančio ne tik europinę, bet ir transatlantinę integraciją, aiškinimą, be kita ko, pagrindžia konstitucinė Lietuvos valstybės, kaip bendro ir aukščiausio visuomenės gėrio, koncepcija. Iš šios koncepcijos kyla konstitucinis imperatyvas užtikrinti pamatinių konstitucinių vertybių (pirmiausia Lietuvos valstybės nepriklausomybės ir demokratinės konstitucinės santvarkos) apsaugą, panaudojant visas valstybei prieinamas ir veiksmingiausias teisėtas priemones šioms vertybėms apsaugoti nuo išorės grėsmių. Akivaizdu, kad be tokio imperatyvo Konstitucija, kaip visuomenės sutartis, būtų beprasmė, o valstybė negalėtų būti laikoma bendru visos visuomenės gėriu. Todėl drįstu teigti, kad šį imperatyvą įgyvendinanti narystė NATO taip pat yra konstitucinė vertybė.

Gerbiamieji, prieš baigdamas norėčiau trumpai apibūdinti kai kurias svarbiausias pasekmes, kurias sukelia Konstitucijos aiškinimas atsižvelgiant į konstitucinį valstybės geopolitinės orientacijos principą.

Pirma, kaip aišku iš jau minėtų Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. ir 2014 m. sausio 24 d. nutarimų, tinkamas iš narystės ES ir NATO kylančių įsipareigojimų vykdymas yra Lietuvos

užsienio ir saugumo politikos konstitucinis prioritetas. Be kita ko, tai reiškia būtinumą įgyvendinti europinius žmogaus teisių ir laisvių standartus, pareigą užtikrinti NATO kolektyvinės gynybos sistemos poreikius atitinkančią krašto apsaugos sistemos plėtrą ir tokiai plėtrai būtiną nacionalinių gynybos išlaidų finansavimą.

Antra, atsižvelgiant į atskleistą Lietuvos valstybės geopolitinės orientacijos principo sampratą aiškintinos ir kitos Konstitucijos nuostatos. Pavyzdžiui, Konstitucijos 137 straipsnyje įtvirtintas užsienio valstybių karinių bazių Lietuvos Respublikoje draudimas negali būti suprantamas kaip absoliutus draudimas šalyje būti kitų šalių karinėms pajėgoms. Pagal Konstituciją NATO sąjungininkių pajėgos ir karinės bazės Lietuvos Respublikoje būti gali. Kaip 2011 m. kovo 15 d. nutarime pažymėjo Konstitucinis Teismas, 137 straipsnyje įtvirtintas „draudimas nereiškia, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje negali būti tokių karinių bazių, kurias pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis valdo ir kontroliuoja Lietuvos Respublika bendrai (kartu) su valstybėmis sąjungininkėmis“, t. y. Konstitucijos 137 straipsnis turi būti suvokiamas kaip saugantis Lietuvos nepriklausomybę, demokratiją ir kitas konstitucines vertybes, o ne trukdantis jas saugoti.

Trečia, atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintą geopolitinę orientaciją ir ją aiškinant kartu su Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu *pacta sunt servanda* principu, formuluotina tarptautinės ir ES teisės suderinamumo su Konstitucija prezumpcija. Ši prezumpcija suponuoja tam tikrą Konstitucijos atvirumą tarptautinės ir ES teisės įtakai ir atitinkamų Konstitucijos nuostatų aiškinimą kartu su tarptautine ir (ar) ES teise. Be to, tarptautinės ir ES teisės normos yra matomos kaip minimalus būtinas žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos standartas, kurio negalima pažeisti nacionaliniu teisiniu reguliavimu. Pavyzdžiui, kaip 2014 m. kovo 18 d. nutarime pažymėjo Konstitucinis Teismas, Lietuvos Respublika „negali nustatyti žemesnių standartų negu nustatytieji pagal visuotinai pripažintas tarptautinės teisės normas“. Konstitucinę tarptautinės ir ES teisės suderinamumo su Konstitucija prezumpciją netiesiogiai patvirtina ir Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarime išplėtotą nekonstitucinių Konstitucijos pataisų doktrina. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal Konstituciją negali būti daromos tokios jos pataisos, kuriomis būtų paneigti iš Lietuvos Respublikos narystės ES, NATO ar kitose tarptautinėse organizacijose kylantys tarptautiniai įsipareigojimai, jeigu tų tarptautinių įsipareigojimų nėra atsisakoma vadovaujantis tarptautinės teisės normomis.

Ponios ir ponai, gerbiamieji svečiai, apibendrinamas norėčiau pabrėžti, kad geopolitinės orientacijos principas yra vienas svarbiausių Konstitucijoje įtvirtintų ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje atskleistų principų, užtikrinančių nepamainomas Konstitucijos gyvybingumo sąlygas – Konstitucijos teksto stabilumą, taip pat jos atvirumą Europos ir kartu Lietuvos demokratinės raidos pokyčiams, gebėjimą prisitaikyti prie naujų geopolitinės aplinkos iššūkių.

Dar kartą sveikindamas visus Konstitucijos dienos proga, norėčiau palinkėti mums visiems drąsos ir stiprybės nuosekliai ginant amžinąsias konstitucines vertybes ir taip prisidedant prie Lietuvos, kaip patikimos nepriklausomų ir demokratių Vakarų valstybių bendrijos narės, konstitucinės tapatybės stiprinimo.